

Marianne SÁghy, *Szent Márton. Krisztus Katonája* [Sv. Martin, Kristov vojnik], Szülőföld Kiadó, Szombathely 2018., 192 str.

Kao što je Marianne SÁghy sažela na prvim stranicama svoje knjige, sv. Martin bio je prvi svetac koji je bio proglašen svetim zbog svoje *Christoformitas*, a ne načina smrti, odnosno mučeništva. Tijekom zadnjih godina, nekoliko članaka i knjiga bavio se životom sv. Martina, međutim, Marianne SÁghy je bila prva osoba koja je sv. Martinu, sinu Panonije, posvetila monografiju na mađarskom jeziku.

Knjiga se sastoji od šest poglavlja. Prva dva su zapravo uvod za posljednja četiri: prvo daje povijesni kontekst doba sv. Martina, dok drugo predstavlja žanr *Vita Martini* te osvjetljava historiografiju te tematike. Sv. Martin i Sulpicije Sever, autor Martinove legende, ne mogu se razmatrati zasebno, jer sve što znamo o sv. Martinu dolazi upravo iz njegovog djela. Sulpicije Sever bio je bogati službenik koji je napustio svoju službu te osnovao asketski centar na ruralnom području, slijedeći primjer Paulina iz Nole. Do 4. stoljeća kršćanima koji su se bojali sekularizacije Crkve bilo je teško živjeti. Oni su odustali od svega, odselili se dalje od svijeta te naposljetku čekali Posljednji sud. Unatoč tome, vladajuća crkvena elita ih je nastojala kontrolirati. Pišući Život sv. Martina, nakana Sulpicija Severa bila je pružiti uzorni model idealnog vođe koji je bio karizmatičan sveti čovjek. Naglasak na Martinova čudesa bio je znak njegove sličnosti Kristu. Do sredine 20. stoljeća, historiografija se koncentrirala na pitanja jesu li se ta čudesa doista dogodila, no u posljednjih sedamdeset godina, istraživači su koristili ta čudesa kako bi ocrtali mentalitet doba sv. Martina. Novina u djelu Marianne SÁghy jest upravo njezina nakana da predstavi kako su ljudi kasne antike čitali i razumijeli *Vita Martini*. U sljedeća tri poglavlja, ona slijedi redoslijed legende.

Treće poglavlje bavi se Martinovom mladosti: njegovim rođenjem i njegovim vojničkim danima. Na početku se SÁghy fokusirala na historiografske debate, a potom okrenula alegoričkom značenju teksta. Točan datum i mjesto rođenja sv. Martina bilo je predmetom debate: Szombathely (*Savaria*) i Pannonhalma (*Savaria Sicca*) bili su smatrani mjestima njegovog rođenja. Pannonhalma kao mjesto rođenja bila je benediktinska izmišljotina koja se pojavila u kasnome srednjem vijeku. Što se pak datuma tiče, između 316. i 336., autorica je izabrala 336. kao godinu rođenja sv. Martina. Problem koji se pak ovdje pojavio, bilo je pitanje trajanja njegovih vojničkih dana. Legenda govori kako je bio vojnik pet godina, međutim, službeno su pojedinci morali provoditi 25 godina u vojsci. SÁghy predstavlja tri lica sv. Martina kao vojnika: on je bio redovnik-vojnik, milostivi vojnik i mučenik-vojnik. Njegovo vojništvo moglo bi biti metafora njegove službe i vjere, tim više što je pokazao svoju poniznost i dobrotu u vojci. Poznata scena kada je Martin podijelio svoj plašt s prosjakom simbolizira odnos Boga i čovjeka. Međutim, u tumačenju od SÁghy, Martin je prepoznao sebe u prosjaku, prije Posljednjeg suda. To je isto tako značilo sličnost Kristu, jer se u Martinovom snu Krist pojavio u svojem polu-plaštu. Martinovo mučeništvo je isto simbolično, jer kada je odbio službu u vojsci, prihvatio bi bio mučeništvo već sljedeći dan, no suparnička se vojska povukla. U nastavku je mučeništvo reinterpreterirano, oni koji se odreknu svijeta, novi su mučenici.

Četvrto se poglavlje bavi razdobljem Martinova lutanja i njegova tri lica tijekom tog razdoblja: apostolom, pustinjakom i prorokom. Martin je otišao na područje Ilirije i Panonije kako bi preobratio svoje roditelje i Arijanace, potom je postao pustinjakom u Gallinariji i kasnije u Ligugé, gdje je izveo svoja čudesa te postao "svetim čovjekom" tog područja. Autorica naglašava važnost da su u kršćanstvu ljudi posrednici u odnosu na poganske religije.

Martinova čudesa simboliziraju da je moć svetog čovjeka veća nego svjetovnih plemića, jer je upravo on koji je ustanovio red. Martinova metamorfoza u proroka bila je sljedeći korak prema njegovom *Christoformitas*.

Peto se poglavlje bavi Martinom kao biskupom. Marianne Sághy je podcrtala da je Severova namjera bila da harmonizira Martinov životni stil pustinjaka s njegovom novom ulogom biskupa. Zbog toga je podupro utemeljenje Marmoutiera, gdje je Martin mogao živjeti istovremeno zasebno, ali opet sa svima. Kao biskup, Martinov je zadatak bio pokrštavanje ljudi ruralnih područja. Ondje je služio kao egzorcist: uništavajući poganske idole i liječeći bolesne ljude. Ta su čudesa jako sličila biblijskim pričama o razlici između pogana i kršćana. Martin se i suočio sa Sotonom i ovdje autoričina analiza postaje intrigantna. Ona tvrdi da je prikaz Sotone u formi cara snažna kritika cara i Crkve 4. stoljeća. U vizualnim izvorima i literaturi toga doba slike Krista i cara bile su naizmjenične. Sever u *Vita Martini* naglašava da su askete nasljednici crkve mučenika, a nisu to bogati biskupi. Vita ne završava s Martinovom smrću, ona se može pročitati u pismima. Autorica tvrdi da razlog nije to da Vita nije nastala za Martinova života, već da njegova smrt bi učinila upitnom njegovu pobjedu nad Sotonom. Nadalje, preskakanje Martinove smrti simbolizirala je da Martin uvijek radi sa svojim stadom.

Posljednje, vrlo kratko poglavlje bavi se procesom pisanja Života svetca, koje posvećuje hagiografa. Sever se nadao da *Vita Martini* posvećuje svog pisca i čitatelje. Naglasio je da će Martin uvijek biti s onima koji ga se sjećaju. Marianne Sághy završila je svoje djelo pismom Aureliju đakonu, gdje on tvrdi da uz pomoć *Vita Martini*, sam Martin će biti prisutan s onima koji pričaju ili čitaju o njemu. Čitajući ovaj dio, nisam se mogla oteti dojmu da je autorica, pišući ovo djelo u svojoj smrtnoj postelji, svojom posljednjom rečenicom nije pisala samo o sv. Martinu, već i o samoj sebi, čime je željela pružiti utjehu svojim kolegama i prijateljima zbog svoje prerane smrti.

Dorottya Uhrin

Josip Bratulić, *Svetost i čovječnost. Rasprave o hrvatskoj hagiografiji*, Književni krug, Split 2018., 338 str.

Prošle je godine u izdanju Književnog kruga iz Splita objelodanjeno značajno djelo uglednog hrvatskog znanstvenika, akademika Josipa Bratulića u kojem, za razliku od većine njegovih djela i studija posvećenih filologiji (posebice slavistici), kojima je bitno zadužio hrvatske humanističke znanosti druge polovine 20. i početka 21. stoljeća, obrađuju teme vezane u prvom redu uz danas vrlo popularna hagiografska istraživanja koristeći suvremenu hagiografsku metodologiju nastalu u krugu europskih istraživača ove tematike tijekom posljednjih stotinjak godina. Na sreću, hrvatska je povijest od razvijenoga srednjeg vijeka pa sve do suvremenog doba vrlo bogata hagiografskom baštinom, tako da je autor doista imao izuzetno vrijednu hagiografsku izvornu građu za svoja razmatranja koja su proizvod kako njegovih samostalnih promišljanja tako i naslonjena na hagiografiju kao znanost koja je u posljednje vrijeme doista procvjetala u svim europskim zemljama.

Samo je djelo podijeljeno u šest osnovnih tematskih poglavlja sa ukupno 29 radova koje je autor tijekom posljednjih nekoliko desetljeća objelodanio u raznim časopisima i zbornicima sa znanstvenih skupova, odnosno radovi koje je autor u tim prigodama izložio, kao i nekoliko